

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021 - 2024

Valtiovarainvaliokunta 5.5.2020

Elina Pylkkänen

Palkansaajien tutkimuslaitos

Julkisen talouden suunnitelma

- JTS:n laskelmien pohjana on käytetty vain jo eduskunnassa hyväksyttyä lainsäädäntöä, ei laisinkaan lupauksia elvytyksestä
- VM:n talousennuste linjassa PT:n ennusteen kanssa, ei suuria eroja, erot syntyvät elvytyspakettien huomioimisesta
- Kuntatalouden tilanne on epäselvä johtuen samasta syystä: päätöksiä kuntien valtionavun lisäyksestä ja yhteisöveron jako-osuuden korotuksesta ei ole vielä tehty
- Sosiaaliturvarahastojen alijäämän suuruus vielä epäselvä, koska se riippuu työllisten ja työttömien määrästä

PT:n ENNUSTE KYSYNNÄN JA TARJONNAN TASE

	2019	2019	2020e	2021e
	Mrd. €	Määrän muutos prosentteina (%)		
Bruttokansantuote	240.1	1.0	-5.0	4.5
Tuonti	94.8	2.2	-10.0	5.0
Kokonaistarjonta	334.9	1.3	-6.5	4.6
Vienti	96.0	7.2	-15.0	10.0
Kulutus	181.7	0.9	-1.9	2.0
yksityinen	126.3	1.0	-5.0	3.0
julkinen	55.5	0.9	5.0	0.0
Investoinnit	56.8	-0.8	-5.0	4.0
yksityiset	46.8	-1.0	-6.6	4.4
julkiset	10.1	0.3	2.5	2.4
Kokonaiskysyntä	334.9	1.3	-6.5	4.6

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

NYKYINEN EU:N TALOUDEN OHJAUSJÄRJESTELMÄ HIDASTAISII KRIISIN JÄLKEISTÄ TALOUSKASVUA

- Vuoden 2009 finanssikriisin jälkeen
 - EU:ssa julkista velkaa yritettiin supistaa, Yhdysvalloissa elvytettiin
 - Kriisin jälkeinen talouskasvu jäi EU:ssa heikoksi Yhdysvaltoihin verrattuna
- Nyt sama kehitys uhkaa toistua!
- Koronakriisi saattaa muuttaa euroalueen talouspoliittisen koordinaation luonnetta pysyvästi
 - ”Koronabondit”?

KORONAKRIISI JA MAAILMANTALOUS

- Epidemian huippu on eri aikaan eri maissa
 - Kiinassa ja Italiassa suurimmat vaikutukset ensimmäisellä, muualla toisella vuosineljänneksellä
- Epidemia vaikuttaa:
 - enemmän yksityiseen kuin julkiseen kulutukseen
 - yksityiseen palvelusektoriin enemmän kuin teollisuuteen
- Elvytystoimet estävät syvän laman
- Öljyn hinnan romahdus loiventaa euroalueen laskukierrettä, mutta pahentaa taantumaa Yhdysvalloissa

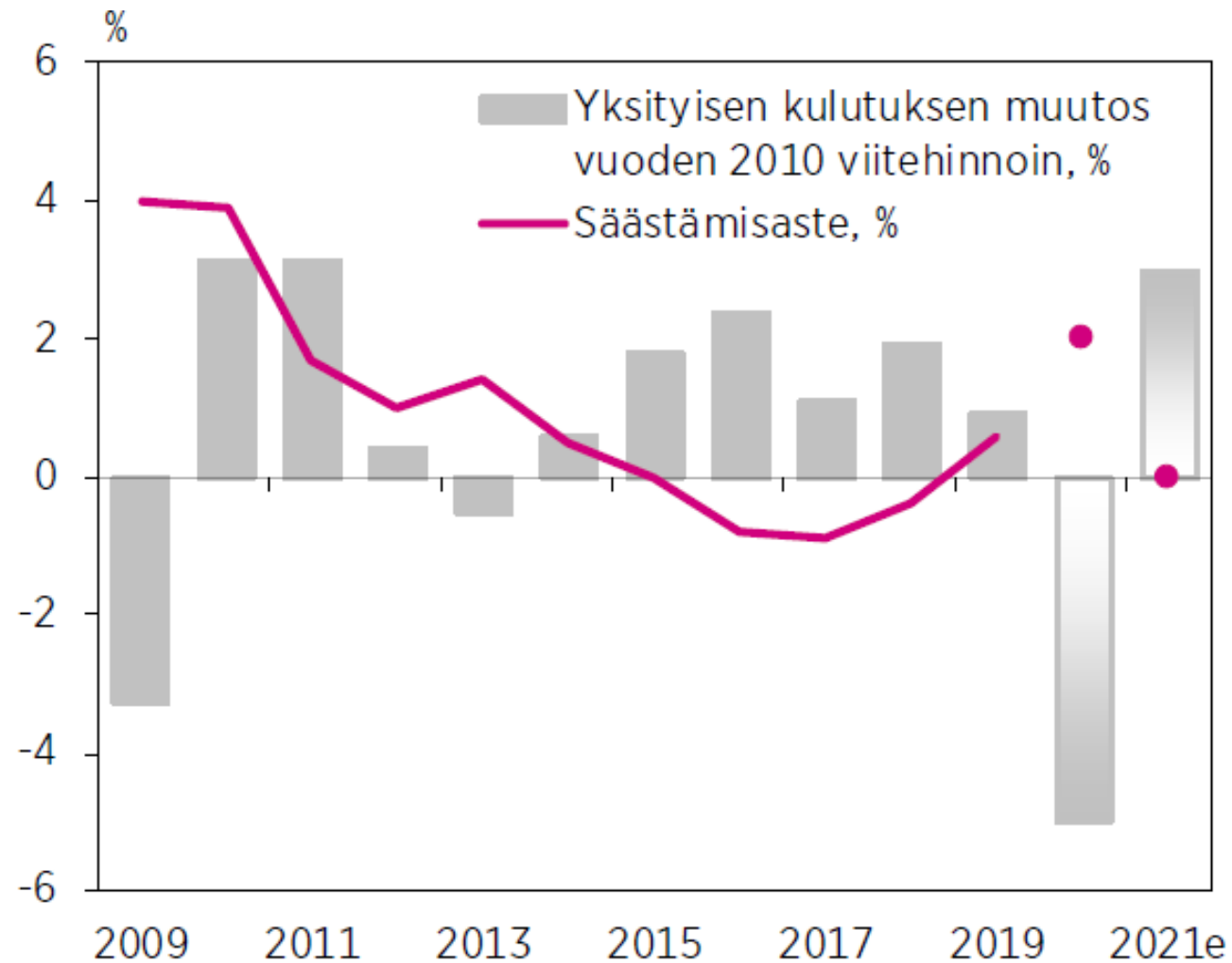
KOTITALOUDET JA INFLAATIO

- Yksityinen kulutus romahtaa alkuvuodesta
 - Liikkumis- ja kokoontumisrajoitukset estävät monien palvelujen käytön
 - Eniten rajoitetut (ravintolat, kulttuuri...) ovat n. 20 % yksityisestä kulutuksesta!
 - Työttömyys ja lomautukset supistavat käytettävissä olevia tuloja
 - Epävarmuus lisää säästämisastetta
- Inflaatio jää maltilliseksi, deflaatoriski on olemassa
 - Työvoiman kysynnän lasku
 - Raaka-aineiden halpeneminen

YKSITYISEN KULUTUKSEN RAKENNE (2019) KHI:N MUKAAN

	Osuus
01 ELINTARVIKKEET JA ALKOHOLITTOMAT JUOMAT	13.00 %
02 ALKOHOLIJUOMAT, TUPAKKA	5.00 %
03 VAATETUS JA JALKINEET	5.00 %
04 ASUMINEN, VESI, SÄHKÖ, KAASU JA MUUT POLTTOAINEET	24.00 %
05 KALUSTEET, KOTITALOUSKONEET JA YLEINEN KODINHOITO	5.00 %
06 TERVEYS	5.00 %
07 LIIKENNE	14.00 %
08 VIESTINTÄ	2.00 %
09 KULTTUURI JA VAPAA-AIKA	11.00 %
10 KOULUTUS	0.00 %
11 RAVINTOLAT JA HOTELLIT	8.00 %
12 MUUT TAVARAT JA PALVELUT	8.00 %

YKSITYISET KULUTUSMENOT JA SÄÄSTÄMISASTE 2009–2021

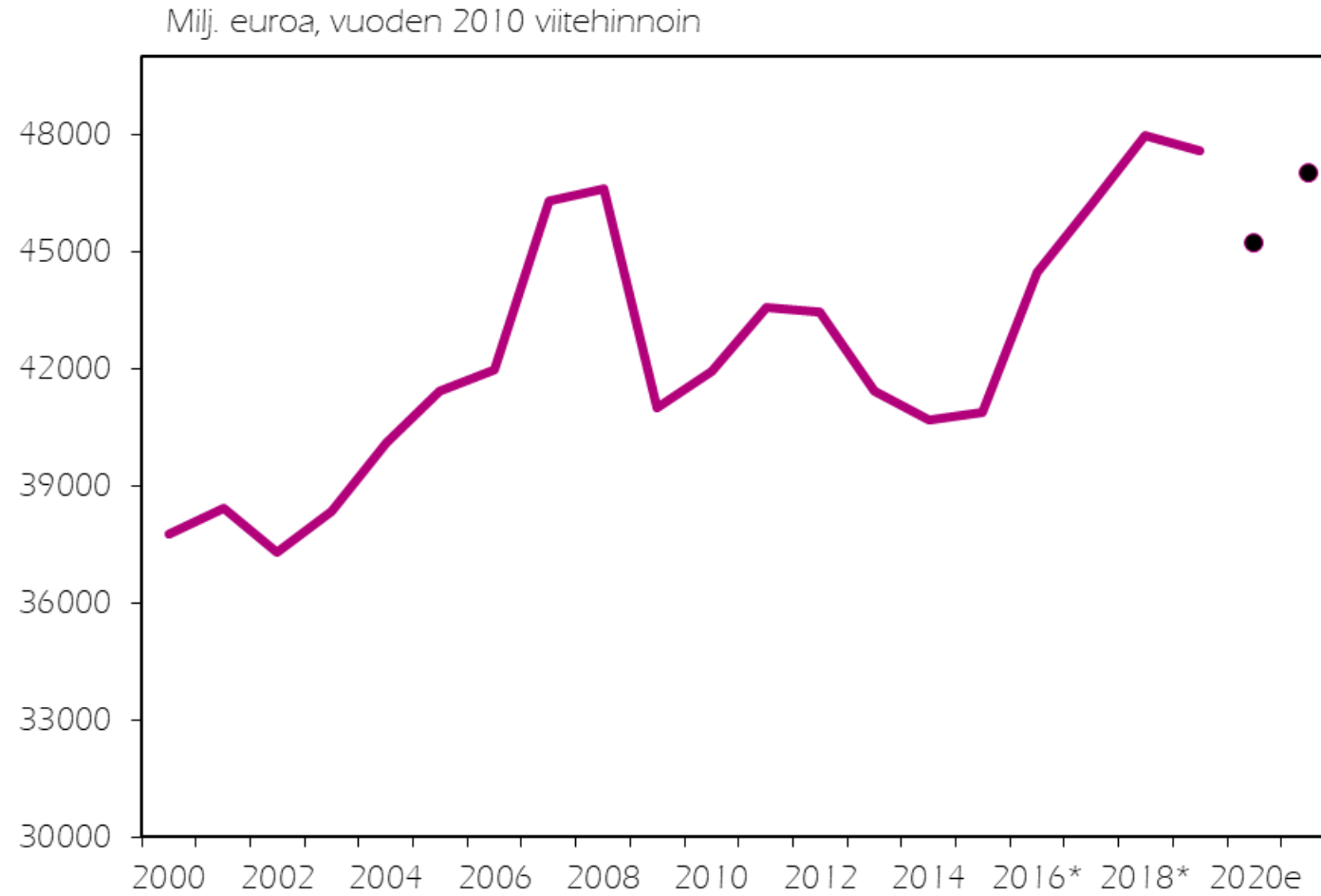

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

INVESTOINNIT

- Rakentaminen olisi tänä vuonna supistunut myös ilman koronakriisiä
- Nyt rakentamista vähentää myös
 - Ulkomaisen työvoiman liikkuvuuden rajoitukset
 - Hankkeiden viivästyttäminen kassavarojen puutteessa
- Kone- ja laiteinvestointeja viivästytetään supistuvan viennin ja epävarmuuden vuoksi
- T&K -investoinnit supistuvat maltillisemmin kuin muut investointierät
- Jos kriisi jää lyhyeksi, investoinnit kääntyvät ensi vuonna kasvuun
- Julkisen sektorin rakennushankkeet olisi käynnistettävä nyt suhdanteen tasaamiseksi

INVESTOINNIT 2000–2021

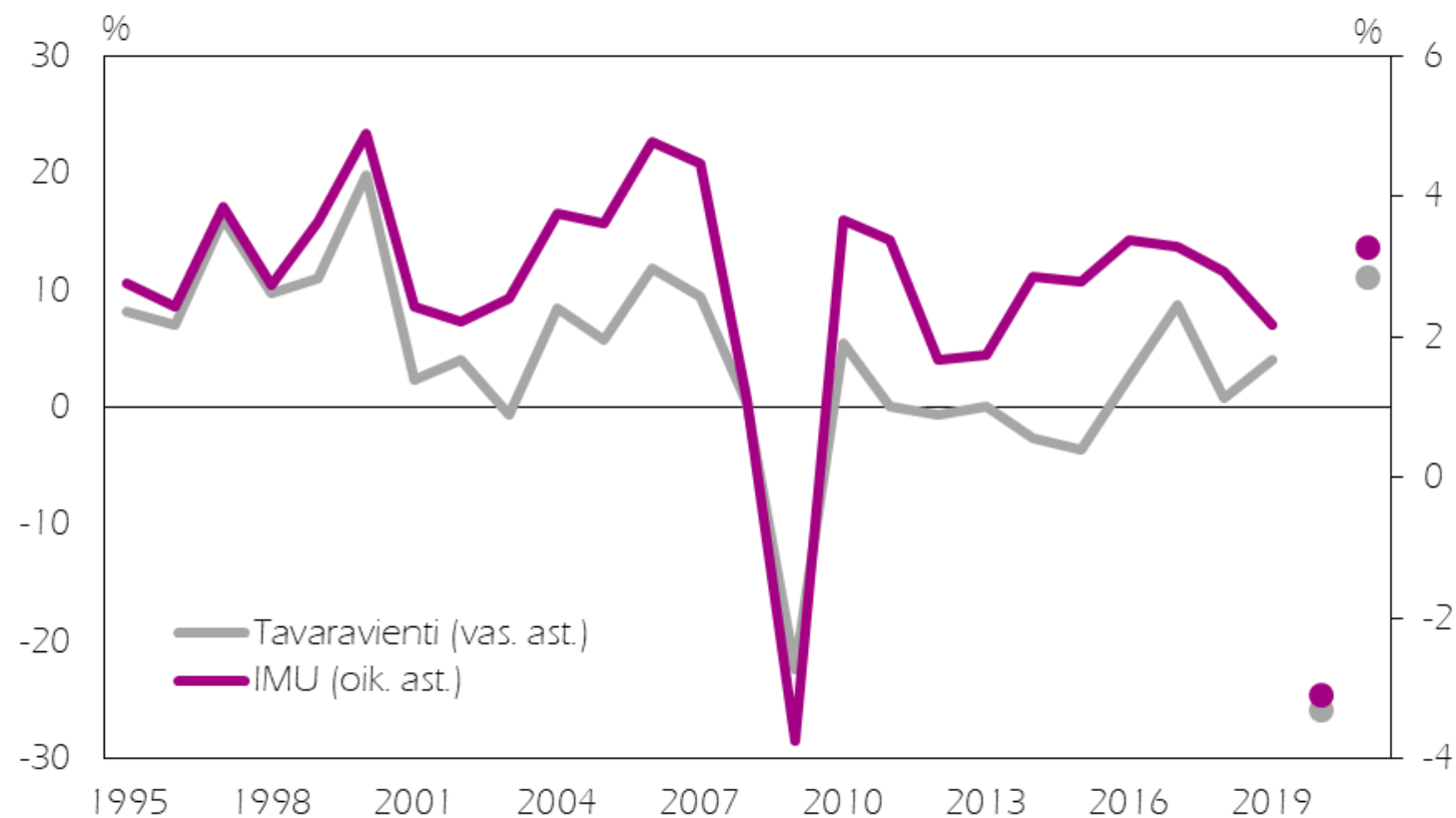

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

VIENTI JA TUONTI

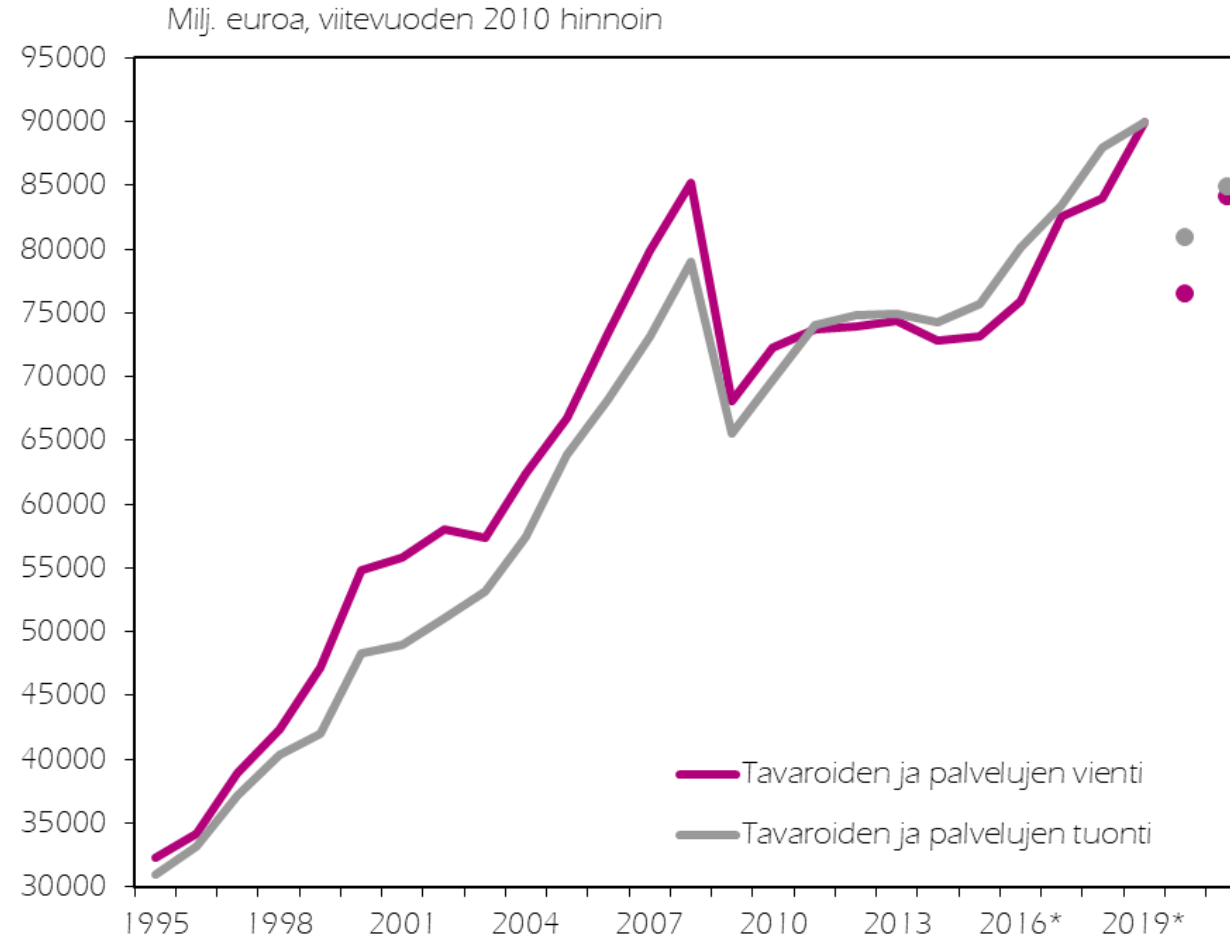
- Vientimaiden talouskasvu (PT:n IMU-muuttuja) korreloi tavaraviennin kanssa
- Eroja finanssikriisin tilanteeseen:
 - Välituotteiden puute supistaa vientiä
 - BKT:n lasku vientimaissa on painottunut kotimaisiin palveluihin
- Tavaraviennin romahdus 2020, kasvua 2021
- Palveluvienti reagoi suhdannevaihteluihin heikosti
 - Matkailuvienti romahtaa, muu palveluvienti ei
- Myös tuonti supistuu 2020 voimakkaasti, kasvaa 2021

IMU-MUUTTUJA JA TAVARAVIENTI 1995–2021

Lähde: Eurostat, Tilastokeskus, PT

TAVAROIDEN JA PALVELUIDEN VIENTI JA TUONTI 1995–2021

Lähde: Tilastokeskus

TYÖMARKKINATILANNE MUUTTUNUT NOPEASTI

- Koronaviruspandemia on ennätyksellisen lyhyen ajan kuluessa pysäyttänyt suuren osan Suomen taloudesta. Pudotus tuotannossa on syvä.
- Koronapandemia iskenyt nyt talouteen rajummin ja nopeammin kuin 1990-luvun lama ja 2000-luvun finanssikriisi
- Lomautusuhan alla olevien työtekijöiden määrä on jyrkässä kasvussa, ja myös työttömien määrä on heti alkanut kasvaa. Jo aiemmin tiedossa olleet heikot luvut näyttävät vanhentuvan nyt kovin nopeasti.

SUOMALAINEN LOMAUTUSJÄRJESTELMÄ

- Mahdollistaa yrityksille työnteon ja palkanmaksun osittaisen tai täydellisen keskeyttämisen toistaiseksi tai määräajaksi.
- Lomautuksen ajalta työntekijä voi hakea työttömyysturvaa, mutta työsuhde säilyy kuitenkin voimassa lomautuksen aikana.
- Lomautus on ollut joustava keino yrityksille keskeyttää palkanmaksu ja pitää kiinni osaavasta työvoimasta tilanteessa, jossa kysynnän väheneminen arvioidaan tilapäiseksi.
- Myös aiempien talouskriisien aikana kokoaikaiset lomautukset tai työajan lyhentäminen ovat olleet keino vähentää irtisanomisia Suomessa.

Poikkeusolo koronavirustilanteen vuoksi

- Talouspolitiikan avulla lievennetään tuotantoon ja kysyntään kohdistuvia epäsuotuisia vaikutuksia
- Eniten kärsiviä aloja tuetaan täsmätoimin
- Automaattiset vakauttajat lievittävät kotitalouksien ahdinkoa
- Toukokuussa 3. LTA: kohdennettuja, nopeavaikutteisia ja määräaikaista toimenpiteitä
- Rakenteelliset toimet, joilla Suomi palautetaan kriisin jälkeen kestävän kasvun, korkean työllisyyden ja kestävän julkisen talouden uralle
- Ho:n toimenpiteitä tarkastellaan uudelleen, mikäli niiden toteuttaminen vaarantaa julkiselle taloudelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen

Finanssipolitiikan linja: Julkisten menojen merkittävä kasvattaminen

- Terveysturva (kunnat)
 - Yritystuet ja takaukset
 - Verokevennykset ja lykkäykset
 - Työttömyysturvan laajentaminen yrittäjille
 - Työeläkemaksujen alentaminen kk 5 – 12 / 2020 (EMU-puskuria hyödyntäen)
- > JTS:ssä ei aseteta julkisyhteisöjen monivuotisia tavoitteita, koska tilanne ei ole vielä selvillä

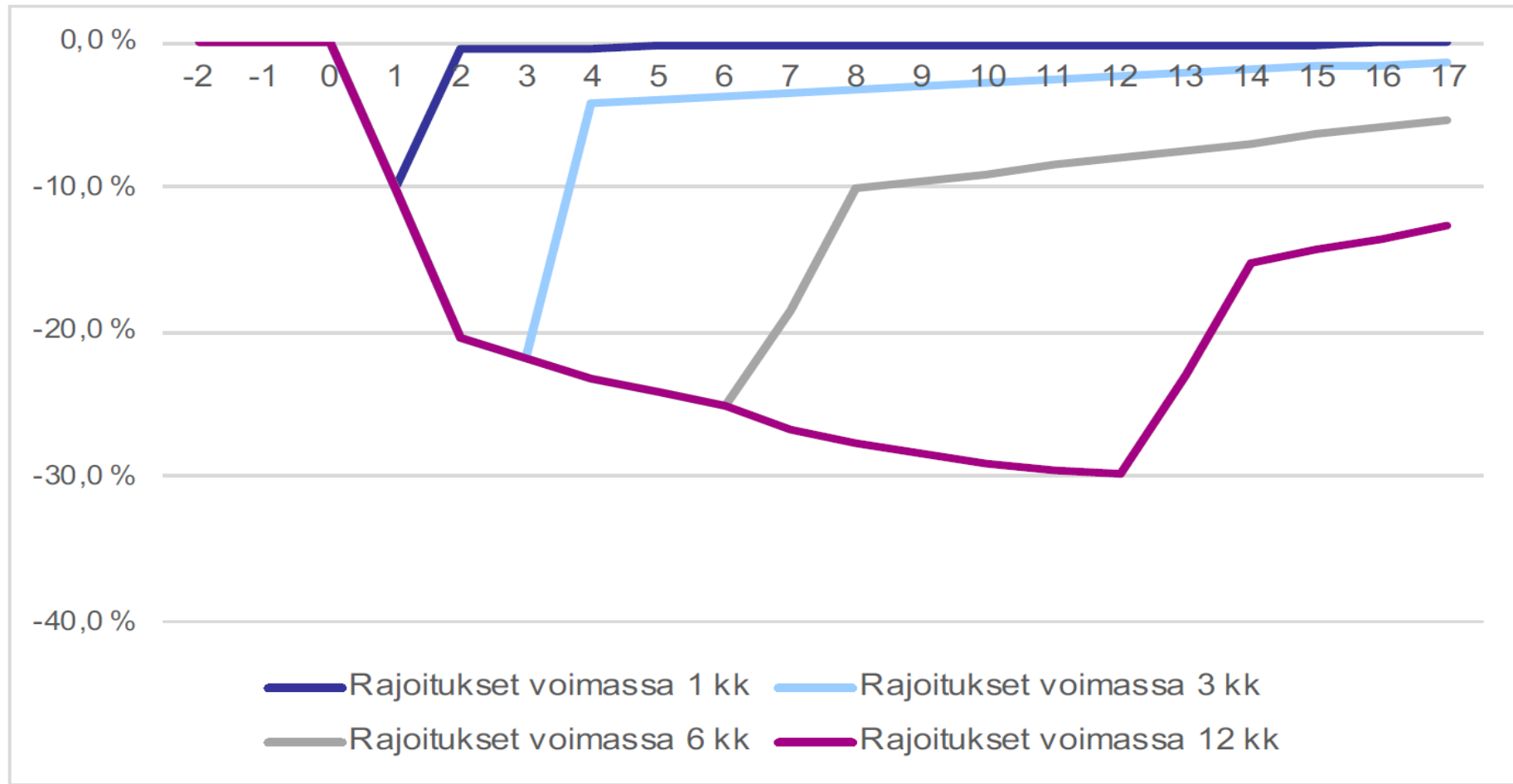
Arvio finanssipolitiikan virityksestä

- Liikkumis- ja kokoontumisrajoitusten voimassa ollessa tarvitaan yrityksille taloudellista suoraa kriisiapua kohdennetusti ja perustellusti
- Valmiuslain voimassa ollessa (v. 2020) tuen määrää ei rajoita valtion budjetin menokehys
- Rajoitusten lieventyessä ja poistuessa kysyntää on elvytettävä nopeasti
- Poikkeuksellisessa suhdannetilanteessa menokehystä voidaan kasvattaa 1 mrd. €, kuitenkin max 0,5 mrd. € / v
- Mittaluokaltaan elvytys jää liian pieneksi suhteessa talouden supistumiseen

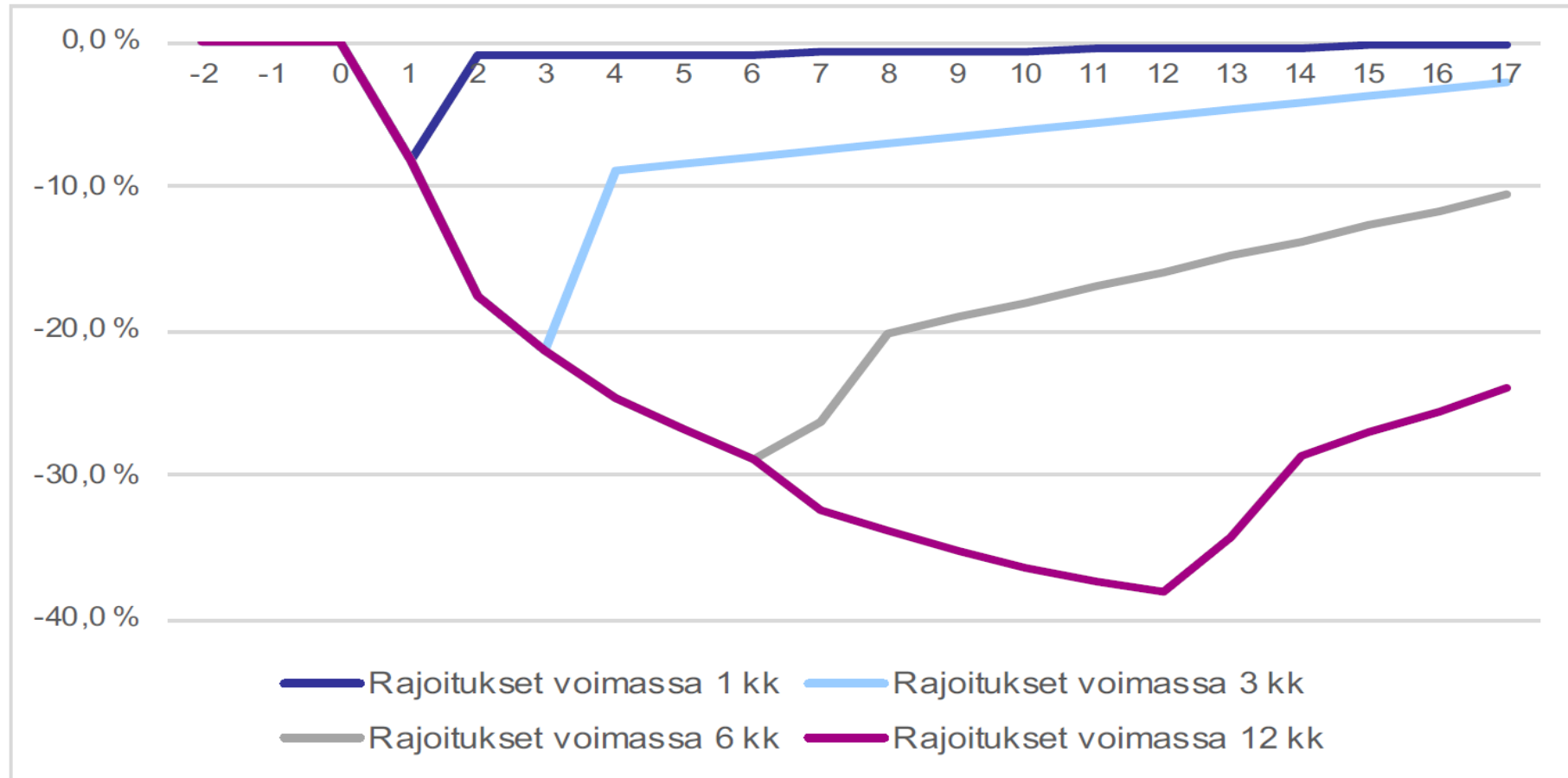
PT:n laskelma taantumun syvyydestä ja kestosta eri politiikkatoimilla (PT Policy Brief, 2020)

- Lyhytkestoiset rajoitukset liikkumisessa ja sosiaalisissa kontakteissa samoin kuin eri elinkeinoissa, palauttavat BKT:n nopeammin takaisin pandemiaa edeltäneelle uralle
- Mitä pidempään rajoitukset ovat voimassa, sitä pidempään talouden taantuma kestää ja sitä alemmalle tasolle talouskasvu (kuva s. 8) ja työllisyys (kuva s. 9) päätyvät rajoitusten poistuttuakin
- Jos yrityksiä tuetaan sen verran, että ne eivät mene konkurssiin, niin talouden taantuma olisi ohi rajoitusten poistuttua. (kuva s. 10)

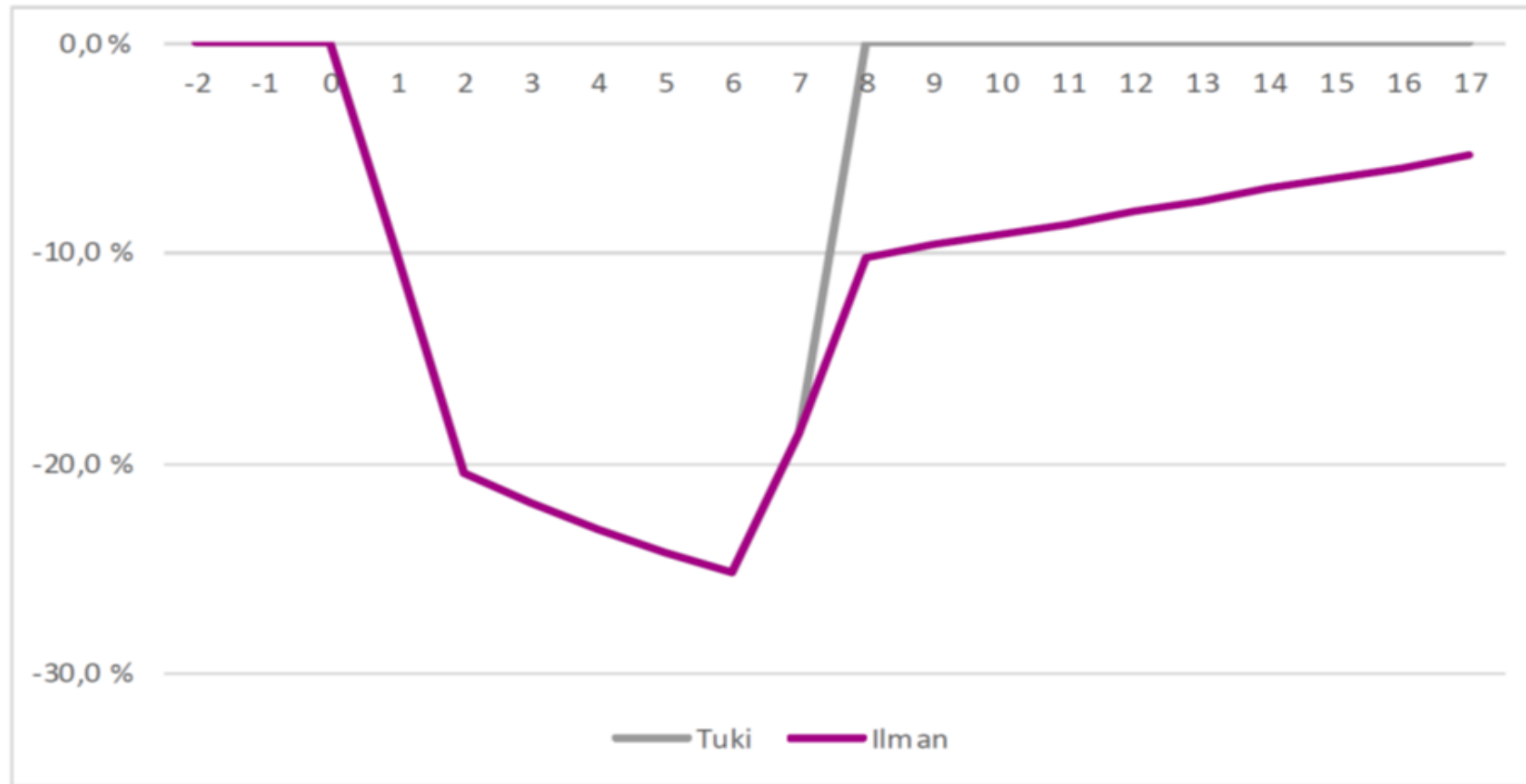
Jalostusarvon %-muutos perustasoon nähden

Töissä käyvän henkilöstön %-muutos perustasoon nähden

Jalostusarvon %-muutos kun rajoitukset ovat voimassa 6 kk, yrityksiä tuetaan tai ei tueta

Minkälaista finanssipolitiikkaa elvytysvaiheessa?

- Vientikysyntä riippuu suuresti siitä, kuinka vientimaat elvyttävät: mm. Saksa, Ruotsi, Britannia.
- Koska Suomen julkista taloutta uhkaa kestävyysvaje, on tarkasti tiedettävä ekspansiivisen finanssipolitiikan parhaat kohteet työllisyyden ja tuotannon kannalta!
- Esim. tutkimus: G. Hjelm & P. Stockhammar: Short Run Effects of Fiscal Policy on GDP and Employment: Swedish Evidence
- Työllisyysaste nousee eri elvytystoimenpiteillä (1 % BKTsta) seuraavasti:
 - Julkiset investoinnit: 0,6 % (1. vuosi) ja 0,4 % (2. vuosi);
 - Julkinen kulutus: 0,4 % ja 0,4 %;
 - Tulonsiirrot: 0,4 % ja 0,3 %;
 - Välittömät verot (kevennys): 0,2 % ja 0,1 %;
 - Välilliset verot (kevennys): 0,1 % ja 0,1 %.
- On erityisesti investoitava koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen (ks. Matti Pohjola, 2020, TEM)

Poikkeuksellisen suhdannetilanteen kriteerit täyttyvät

- Suomen Pankin ja taloudellisten tutkimuslaitosten tilannearvion pohjalta
- Kertaluonteisten menojen lisääminen enint. 1 mrd. eurolla (0,5 mrd. €/vuosi)
- Valtiontalouden menokehys ei kuitenkaan rajoita kohdennettuja ja väliaikaisia toimenpiteitä vuonna 2020 (valmiuslain voimassa ollessa), näiden voidaan tulkita olevan hätäapua ei elvytystä
- Elvytys on tehtävä pikaisesti kriisin väistyttyä
- Velkasuhteen rajoitusten pro-aktiivinen lieventäminen on tehtävä myös EU-tasolla